СИСТЕМА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

МІРОШНІЧЕНКО Максим Володимирович - кандидат юридичних наук
ORCID: https://orcid.org/0009-0006-3634-2418
УДК 342.9.07, 34.07
DOI 10.32782/NP.2023.2.36

У статті розглядається система правоохоронних органів України у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. До цієї системи входять Бюро економічної безпеки України, Служба безпеки України, Національна поліція України, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України, Державна митна служба України. Автори аналізують функціональні повноваження кожного з цих органів, їхню роль у запобіганні, виявленні та розслідуванні економічних злочинів, корупції, контрабанди та інших правопорушень, що загрожують економічній стабільності країни. Встановлено, що Бюро економічної безпеки України є спеціалізованим органом, створеним для запобігання, виявлення та розслідування економічних злочинів. Служба безпеки України виконує контрозвідувальні та оперативно-розшукові заходи у сфері економічної безпеки, протидіє економічним злочинам, що загрожують суверенітету держави. Національна поліція України здійснює оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування злочинів у фінансово-економічній сфері. Національна поліція відіграє ключову роль у забезпеченні громадського порядку та безпеки, а також у боротьбі з економічними злочинами, такими як шахрайство, крадіжки, незаконні фінансові операції. Державне бюро розслідувань розслідує злочини, вчинені вищими посадовими особами, правоохоронцями, суддями, включаючи економічні правопорушення. Національне антикорупційне бюро України протидіє корупційним злочинам у сфері державного управління, які завдають шкоди економічним інтересам держави. Національне антикорупційне бюро України є ключовим органом у боротьбі з корупцією, що дозволяє підвищити прозорість та ефективність державного управління, зміцнюючи тим самим економічну стабільність країни. Державна митна служба України протидіє контрабанді, порушенням митних правил, нелегальному переміщенню капіталів. Митна служба забезпечує належний контроль за переміщенням товарів через митний кордон України, що є важливим аспектом фінансово-економічної безпеки, запобігаючи втратам державного бюджету.

Ключові слова: національна безпека, фінансово-економічна безпека, правоохоронні органи, система правоохоронних органів, правопорушення.

Вступ

У сучасному світі, де фінансові та економічні процеси стають все більш складними та інтегрованими, адміністративно-правовий статус правоохоронних органів, що займаються забезпеченням фінансово-економічної безпеки, набуває особливої важливості. Ця тема не тільки стає предметом досліджень та аналізу в наукових колах, але і має прямий вплив на життя кожного громадянина та стабільність країни в цілому.

Укладання правоохоронних органів у систему забезпечення фінансово-економічної безпеки є складним процесом, оскільки вони відіграють ключову роль у виявленні,

запобіганні та припиненні фінансових злочинів, корупції, а також забезпечують дотримання законодавства у сфері економіки та фінансів. Правовий статус цих органів визначає їхні повноваження, функції, а також механізми взаємодії з іншими галузями влади та суспільством в цілому.

Постановка завдання

У цій статті ми спробуємо докладніше розглянути систему правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки України. Ми звернемо увагу на їхню роль, завдання та відповідальність у виконанні стратегічних завдань, пов'язаних з фінансово-економічною безпекою.

Результати дослідження

В. Терехов зауважує, що для досягнення пріоритетів національної безпеки необхідно забезпечувати сталий розвиток національної економіки та її інтеграцію у європейський економічний простір. Виходячи з цього, можна стверджувати, що ефективна організація та керування правоохоронними аспектами у сфері економічної безпеки забезпечується через ефективну роботу правових інституцій [1, с. 30].

В. Тацій стверджує, що термін «правоохоронні органи» є одним з найбільш нечітких в українських правознавців, він внутрішньо суперечливий і важкий за своїм обсягом [2, с. 15].

А. Куліш вперше визначив термін «правоохоронні органи» в національній науці, описавши його як складну соціальну систему на декількох рівнях, що включає в себе набір правових засобів, методів та гарантій, спрямованих на захист суспільних відносин від незаконних дій, а також на державні органи, які відповідають за здійснення правоохоронних функцій [3, с. 10].

К. Кривошеєв стверджує, що правоохоронні органи – це система урядових структур, головним завданням яких є здійснення правоохоронних функцій у відповідності до чинного законодавства України. Ця діяльність спрямована на забезпечення державної безпеки, захист державного кордону, а також на охорону та захист прав, свобод та законних інтересів держави та її громадян [4, с. 70].

Діяльність правоохоронних органів є складною й має багато різновидів. Вона включає в себе захист особи та держави від злочинів і порушень закону, збереження громадського порядку та безпеки, охорону майна незалежно від його власності, розслідування злочинів, регулювання перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні тощо. Ці види відносин пов'язані між собою, але мають свої особливості. Це призводить до різниці у способах діяльності правоохоронних органів (управлінській, оперативно-розшуковій, кримінально-процесуальній, виконавчій) та в різних компонентах системи правоохоронних органів. Більшість функцій правоохоронних органів спрямована на захист і є орієнтована на правозахисну діяльність [5, с. 137].

В. Зайченко В та А. Лаптєв вказують, що система правоохоронних органів відрізняється від інших систем державних органів, таких як, наприклад, система органів виконавчої влади, тим, що вона не ґрунтується на традиційній організаційній структурі, але складається з цілісної сукупності, де ключовим чинником є функціональний критерій – безпосередньо правоохоронна діяльність. Ця діяльність є спільним функціональним призначенням правоохоронних органів і, переважно, полягає у захисті та забезпеченні прав громадян. Це саме обґрунтовує те, що основним чинником у формуванні системи правоохоронних органів є їхні функціональні завдання, для виконання яких держава і утворює ці органи [6, с. 422].

О. Бондаренко та В. Савчук відзначають, що система правоохоронних органів, які забезпечують економічну безпеку в Україні, є дуже складною та розгалуженою. Однією з ключових проблем є нечітке визначення їх повноважень та недостатня взаємодія між ними. Автори наголошують на необхідності акцентування на тому, що в останні роки Україна продовжує реформи, що призводить до покращення економічної безпеки. Однак на сьогоднішній день досі існує проблема стандартизації функцій новостворених органів або їх взаємодії між

собою через мінливість нормативно-правової бази [7, с. 305].

Пропонуємо зосередити увагу на елементах системи правоохоронних органів, які забезпечують фінансово-економічну безпеку України. Насамперед на правовому статусі Бюро економічної безпеки України, яке є одним із ключових органів, відповідальних за забезпечення фінансово-економічної безпеки країни. Відповідно до статті 1 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» [8]. Бюро економічної безпеки України – це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Відповідно до покладених завдань Бюро економічної безпеки України виконує правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції.

Бюро економічної безпеки України уповноважене на проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері економіки, що є характерними функціями правоохоронного органу. Бюро економічної безпеки України має повноваження проводити досудове розслідування у межах своєї компетенції, що включає розслідування економічних злочинів, зокрема ухилення від сплати податків, легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансових махінацій тощо. Бюро також здійснює контроль за дотриманням законодавства у сфері економіки, що передбачає можливість застосування адміністративних заходів. Бюро економічної безпеки України активно співпрацює з іншими правоохоронними та контролюючими органами, такими як Національна поліція України, Служба безпеки України, що підтверджує його статус як важливого елемента системи правоохоронних органів у сфері економічної безпеки.

Отже, на основі аналізу законодавства та функціональних обов'язків, Бюро економічної безпеки України можна впевнено класифікувати його як правоохоронний орган, що відіграє ключову роль у забезпеченні фінансово-економічної безпеки держави.

Служба безпеки України грає важливу роль у контррозвідувальній та оперативно-розшуковій діяльності у сфері економічної безпеки, спрямовуючи зусилля на протидію економічним злочинам, що загрожують суверенітету України. Відповідно до статті 1 Закону України «Про службу безпеки України» Служба безпеки України – державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України [9].

Стаття 2 Закону України «Про службу безпеки України» визначає, що основними завданнями Служби безпеки України є захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного та оборонного потенціалу України.

Служба безпеки України уповноважена на виконання контррозвідувальної діяльності, боротьбу з тероризмом, а також протидію злочинам проти миру і безпеки людства, у тому числі економічним злочинам.

Служба безпеки України здійснює оперативно-розшукову діяльність відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Це включає розслідування та попередження економічних злочинів, які становлять загрозу національній безпеці. Також Служба безпеки України бере участь у розробці та реалізації заходів з економічної безпеки разом з іншими органами виконавчої влади. Служба безпеки України регулярно звітує про виявлення та запобігання економічним злочинам, включаючи контрабанду, ухилення від сплати податків, відмивання коштів, фінансову підтримку тероризму, корупцію та інші правопорушення, які загрожують економічній безпеці України.

Служба безпеки України активно співпрацює з міжнародними організаціями та правоохоронними органами інших країн у сфері боротьби з економічними злочинами та захисту економічної безпеки.

Отже, на основі законодавства та функціональних обов'язків, Службу безпеки України можна впевнено класифікувати як правоохоронний орган, що відіграє важливу роль у забезпеченні фінансово-економічної безпеки держави. Її діяльність

спрямована на попередження та протидію економічним загрозам, що забезпечує стабільність економічної системи України.

Національна поліція України відповідальна за проведення оперативно-розшукових заходів та досудове розслідування злочинів у фінансово-економічній сфері, що є важливим аспектом забезпечення економічної безпеки. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, який здійснює державну політику у сфері захисту прав і свобод людини, запобігання злочинам та їх розкриття [10]. Основними завданнями поліції є забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидія злочинності, а також надання допомоги особам, які потребують такої допомоги.

Поліція здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі у сфері економіки. Поліція здійснює оперативно-розшукову діяльність відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Ця діяльність включає виявлення, попередження, припинення та розкриття злочинів у фінансово-економічній сфері. Національна поліція України регулярно здійснює заходи з виявлення та розслідування економічних злочинів, включаючи незаконні фінансові операції, ухилення від сплати податків, шахрайство та інші правопорушення, що загрожують фінансовій стабільності країни. Відомі випадки успішних операцій, проведених Національною поліцією, які стосуються розкриття масштабних фінансових схем та притягнення до відповідальності винних осіб.

Відповідно до Закону України «Про державне бюро розслідувань» Державне бюро розслідувань є державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції. [11].

Відповідно до статті 5 зазначеного Закону, до підслідності Державного бюро розслідувань належать злочини, вчинені: вищими посадовими особами, працівниками правоохоронних органів та деякими іншими категоріями службових осіб; щодо працівників Державного бюро розслідувань та низки державних органів; злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), крім злочинів, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України. Важливо відзначити, що до злочинів у сфері господарської діяльності належать також злочини, що посягають на фінансово-економічні інтереси держави та фінансово-економічну безпеку.

Таким чином, діяльність Державного бюро розслідувань спрямована на протидію злочинам, які загрожують фінансово-економічній безпеці України, що робить його одним з ключових органів у цій сфері.

Національне антикорупційне бюро України веде боротьбу з корупційними злочинами у сфері державного управління, які можуть завдати шкоду економічним інтересам держави. Національне антикорупційне бюро України є правоохоронним органом у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави з ряду причин. Насамперед Національне антикорупційне бюро України має повноваження проводити досудове розслідування щодо корупційних правопорушень у фінансово-економічній сфері, виявляти та розкривати факти втручання у діяльність фінансових установ, має доступ до фінансових даних, інформації про майно, фінансових операцій тощо. Національне антикорупційне бюро України співпрацює з іншими органами правоохоронної системи та контролю, такими як прокуратура, Служба безпеки України, поліція, щоб забезпечити ефективну роботу з попередження та припинення фінансово-економічних злочинів. Отже, Національне антикорупційне бюро України відповідно до законодавства та своїх повноважень виконує функції правоохоронного органу у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, спрямовуючи свою діяльність на боротьбу з корупцією та фінансовими злочинами.

Державна митна служба України відповідно до положення про Державну митну службу України, затвердженого постано-

вою Кабінету Міністрів України № 227 від 6 березня 2019 року [12], виконує функції правоохоронного органу у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. Це випливає з ряду положень законодавства. Так, Державна митна служба здійснює державну митну справу, забезпечує митну безпеку та митні інтереси України. Одним з основних завдань Державної митної служби України є забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил.

Отже, будучи центральним органом виконавчої влади у митній сфері, Державна митна служба України наділена повноваженнями щодо запобігання, виявлення, припинення та розслідування правопорушень у митній сфері, які посягають на фінансово-економічні інтереси держави. Таким чином, Державна митна служба України є правоохоронним органом у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки України.

Висновки

Отже, система правоохоронних органів, до якої входять Бюро економічної безпеки України, Служба безпеки України, Національна поліція України, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України, Державна митна служба України, є комплексною та ефективною у забезпеченні фінансово-економічної безпеки держави. Кожен з цих органів має свою специфіку та повноваження, що дозволяє їм разом успішно протидіяти економічним злочинам, корупції та іншим загрозам, забезпечуючи стабільний економічний розвиток України.

Література

1. Терехов В. Ю. Правоохоронні відносини у сфері економічної безпеки (в контексті роботи бюро економічної безпеки України). *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2022. Том 33 (72) № 3. С. 29–33.

2. Тацій В. Поняття та система правоохоронних органів: у контексті системних змін до Конституції України. *Загальні проблеми правової науки*. 2012. № 4 (71). С. 3–17

3. Куліш А.М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування : автореф. дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків : ХНУВС, 2009. 31 с.

4. Кривошеєв К. О. Правоохоронні органи як суб'єкти забезпечення фінансової безпеки України. *Держава та регіони*. 2020. Серія: Право. № 3 (69). С. 69–75.

5. Кобзар О. Ф. Роль та діяльність правоохоронних органів у механізмі забезпечення прав і свобод громадян. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2014. № 2. С. 135–139.

6. Зайченко В. В., Лаптєв А. В. Роль і місце правоохоронних органів у правовій державі. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2013. Вип. 23. С. 419–424.

7. Савчук В. О., Бондаренко О. С. Участь правоохоронних органів у процесі забезпечення економічної безпеки держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 304–308.

8. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України № 1150-IX від 28 січ. 2021 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2021. № 23. ст. 197

9. Про Службу безпеки України : Закон України № 2229-XII від 23 травн. 1992 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1992. № 27. ст. 382

10. Про Національну поліцію : Закон України № 580-VIII від 02 липн. 2015 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 40-41. ст. 379

11. Про Державне бюро розслідувань : Закон України № 794-VIII від 12 лист 2015 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 6. ст. 55.

12. Положення про Державну митну службу України : постанова Кабінету Міністрів України № 227 від 6 бер. 2019 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text

Miroshnichenko M. V.

THE SYSTEM OF LAW ENFORCEMENT BODIES IN THE SPHERE OF ENSURING THE FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

The article examines the system of law enforcement agencies in Ukraine responsible for ensuring the financial and economic security of the state. This system includes the Bureau of Economic Security of Ukraine, the Security Service of Ukraine, the National Police of Ukraine, the State Bureau of Investigations, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, and the State Customs Service of Ukraine. The authors analyse the functional powers of each of these bodies, their roles, and interactions in preventing, detecting, and investigating economic crimes, corruption, smuggling, and other offenses that threaten the country's economic stability.

It has been established that the Bureau of Economic Security of Ukraine is a specialized body created to prevent, detect, and investigate economic crimes. The Security Service of Ukraine conducts counterintelligence and operational measures in the field of economic security, counteracting economic crimes that threaten state sovereignty. The National Police of Ukraine carries out operational and investigative activities and pre-trial investigations of crimes in the financial and economic sphere. The National Police plays a key role in maintaining public order and safety, as well as combating economic crimes such as fraud, theft, and illegal financial operations.

The State Bureau of Investigations investigates crimes committed by high-ranking officials, law enforcement officers, and judges, including economic offenses. The National Anti-Corruption Bureau of Ukraine combats corruption crimes in the public administration sector that harm the state's economic interests. The National Anti-Corruption Bureau is a key body in the fight against corruption, enhancing transparency and efficiency in public administration, thereby strengthening the country's economic stability.

The State Customs Service of Ukraine counters smuggling, customs rules violations, and illegal capital movements. The Customs Service ensures proper control over the movement of goods across Ukraine's customs border, which is an important aspect of financial and economic security, preventing losses to the state budget.

Keywords: *national security, financial and economic security, law enforcement agencies, system of law enforcement agencies, offenses.*